
Vstupní analýza existujících forem občanské a politické participace obyvatel hl. města Prahy z řad migrantů

2021

Mgr. Natallia Allen
Mgr. Marina Pojmanová

Tato analýza byla zpracována v rámci naplňování
Akčního plánu Koncepce HMP
pro oblast integrace cizinců na roky 2020-2021.

OBSAH

Kapitola 1

Teoretická východiska a vymezení pojmu.

Občanská a politická participace migrantů v ČR z hlediska dostupnosti občanských a politických práv.

str. 3-8

Kapitola 2

Občanská a politická participace v strategických a koncepčních materiálech.

str. 9-12

Kapitola 3

Výsledky vstupní analýzy existujících forem občanské a politické participace obyvatel hl. m. Prahy.

str. 13-27

Kapitola 4

Doporučení pro komplexní zmapování této oblasti a rozvoj systematické podpory občanské a politické participace migrantů v hl. m. Praze.

str. 28-31

Seznam literatury

str. 32-36

Kapitola 1

Teoretická východiska a vymezení pojmu

V odborné literatuře lze najít velké množství definic a pohledů na občanskou a politickou participaci (angažovanost)[1]. Tyto pojmy jsou hojně diskutované a zkoumané zejména posledních několik desetiletí. Definice často vychází z potřeb výzkumníka, zaznívají tak velice široké interpretace, které zahrnují všechno: od zájmových aktivit nebo neformálních posezení s přáteli až k formální politické participaci a účasti ve volbách (Putnam, 2000). Nebo naopak jsou to užší definice, které se zaměřují na určitý aspekt participace, například participace jako komunitní služba apod. (Adler, Goggin 2005). Někteří výzkumníci pojmy občanská a politická participace oddělují nebo dokonce přináší nová označení, jako je například sociální nebo morální angažovanost (Berger, 2009). Část odborníků vychází především z pojetí politické participace a občanskou považují za její součást, jakýsi latentní, před-politický projev participace, který ale může být velice důležitý například při zkoumání participace určitých skupin: mládeže, migrantů nebo žen (Ekman, Amnå. 2012). Občanská a politická participace těsně souvisí s pojmem **občanská společnost**, kterou lze definovat jako *prostor svobodného občanského jednání a sdružování mezi rodinou, trhem a státem*[2](Skovajsa, Moree, a kol., 2010, 62).

Vhledem k tomu, že se v českých podmínkách pojmy občanská a politická participace často oddělují, budeme pro účely této analýzy nahlížet na **politickou participaci** jako

na dobrovolnou aktivitu řadových občanů, která se odehrává v kontextu státních institucí, je zaměřená na ovlivnění politiků či řešení společenských problémů anebo je chápána jako způsob, kterým se určité politické cíle a požadavky vyjadřují (Linek, Císař, Petrůšek, Vráblíková, 2017, 129).

Jinými slovy podíváme se na aktivity řadových občanů/obyvatel[3], kteří se snaží nějakým způsobem ovlivnit politické dění. Politická participace je základ demokratického státu, bez kterého by nemohl fungovat. Je také důležité oddělit politickou činnost, která se vykonává profesionálně na úrovni politických elit (například zastupitelé, poslanci apod.)[4] od té, která se vykonává na úrovni občana/obyvatele určité země/města/obce.

¹Pro účely této analýzy budeme používat pojem participace a angažovanost ve stejném významu *aktivního, uvědomělého zapojování*.

²Jedná se o takzvané minimalistické pojetí občanské společnosti, např. maximalistické pojetí zahrnuje do občanské společnosti také trh. Generalistické pojetí nahlíží na občanskou společnost jako na celou společnost nebo politický systém (Skovajsa, Moree, a kol., 2010; Müller, 2016).

³Do definice politické participace budou zahrnuti i obyvatelé ČR s jiným občanstvím, kteří se určitých forem politické participace můžou také účastnit, viz *Kapitola 1. Stručný přehled možností občanské a politické participace migrantů z hlediska dostupnosti občanských a politických práv*.

⁴V odborné literatuře se také mluví o tzv. *expert citizens* neboli profesionálních občanech. To můžou být zástupci organizací občanské společnosti, pro které participace je vlastně součástí jejich profese. Někteří autoři zpochybňují autentičnost tohoto druhu participace a mluví o participaci na úrovni politických elit (Bang, 2004; Frič, 2016; Linek, Císař, Petrůšek, Vráblíková, 2017). Pro účely této analýzy se podíváme i na zapojování, které předpokládá určité expertní znalosti, např. působení v poradních orgánech samosprávy apod.

Do politické participace lze takto zařadit například:

- účast ve volbách a referendech (případně jejich uvědomělý bojkot);
- členství v politických stranách, podpora politických stran a hnutí (včetně peněžní podpory nebo dobrovolnické aktivity);
- účast v demonstracích, protestech, stávkách, podepsání peticí, protestní politický aktivismus, zapojení se do takzvaných nových sociálních hnutí^[5] a nových forem politické participace (politický aktivismus na sociálních mediích, politický konzumerismus, apod.);
- kontaktování politiků nebo úředníků;
- zapojování se do správy věcí veřejných na úrovni města/kraje/obce/městské části (např. působení v poradních orgánech Rady či Zastupitelstva samosprávných celků; vyjádření se k rozpočtu obce/ města, požadování projednání určité záležitosti Radou nebo Zastupitelstvem, podávání orgánům obce/města návrhů, připomínek a podnětů, zapojení se do strategického a územního plánování, do projektů participativních rozpočtů, Agendy 21^[6], veřejných slyšení apod.);
- podílení se na činnosti odborů a jiných organizací, které svou činností se snaží ovlivňovat politické dění (např. některé organizace občanské společnosti (OOS)^[7]).

Za *občanskou participaci* lze označit

činnosti běžných občanů, jejichž cílem je ovlivnit podmínky ve společnosti, které jsou relevantní pro všechny obyvatele, nejen pro vlastní rodinu a okruh blízkých přátel (Adler, Goggin 2005, 241).

Jde tedy o pojem v něčem širší. Zahrnuje takzvané před-politické formy participace, kterých je nepočetné množství a ne vždy je možné vůbec vymezit. Často je to na interpretaci angažovaných, zda svoji aktivitu považují za občanskou, politickou angažovanost nebo třeba jen sousedskou výpomoc.

Za příklady občanské participace lze například považovat:

- různé druhy dobrovolnictví, jak organizovaného tak i neformálního;
- zapojení se do činností organizací občanské společnosti (například založení OOS, účast ve správních, dozorčích radách, členství ve spolcích, dárcovství apod.);
- neformální občanskou participaci (působení v různých iniciativách, v diskusních fórech, zaměřených na místní komunitu, účast nebo iniciace komunitních akcí a další).

⁵Například síť skupin bojujících za ochranu životního prostředí, za lidská práva apod. (Císař, 2008).

⁶Jedná se o státem garantovaný program na podporu udržitelného rozvoje obcí a regionů. Spolupráce s veřejností při plánování a rozhodování představuje jednu z tzv. průřezových aktivit, která se v rámci MA21 rozvíjí (<https://ma21.cenia.cz/cs-cz/oma21/participacema21.aspx>).

⁷Organizace občanské společnosti (také např. neziskové, nestátní, komunitní organizace) tvoří organizovanou část občanské společnosti. Jsou to organizace soukromé, samosprávné, do určité míry institucionalizované, nezávislé na státu. Řídí se zásadou nerozdělování zisku a využívají ve své činnosti prvku dobrovolnictví, např. dobrovolná spolupráce, dary, dobrovolné členství apod. (Skovajsa, Moree, a kol., 2010, 39).

Občanská a politická participace zahrnuje velice široké portfolio aktivit, které se liší jak tematicky, tak i s ohledem na různé formy a projevy (participace může být organizovaná a neformální, individuální a kolektivní, apod.). Často hranice mezi občanskou a politickou participací není zřejmá. V jedné aktivitě se můžou oba druhy participace prolínat nebo můžou být různě interpretované jak jejich činitelem, tak i okolím. Co sám angažovaný může považovat za projev své politické participace, může jeho okolí interpretovat jako participaci občanskou a naopak.

V **kontextu migrace** může být přínosné použití pojmu **zapojení, participace, aktivní účast** apod. Tím se lze vyhnout pojmu "občanský", který pro migranti může být matoucí a vést k tomu, že budou vnímat participaci jako privilegium výhradně občanů ČR [8]. Z našeho pohledu v občanské a politické participaci je klíčové, že jde o určitou **uvědomělou aktivitu, zaměřenou na sledování a naplňování veřejných, celospolečenských nebo dokonce i nadnárodních/globálních zájmů**, které například přispívají ke zlepšení postavení určité skupiny lidí, nebo se týkají ochrany životního prostředí apod. Je tedy důležitý přechod od **soukromých** (vzájemně prospěšných) zájmů, motivů a činností, zaměřených primárně na rodinu, blízký okruh přátel nebo na uspokojení zájmů výhradně členů např. zájmového spolku. V praxi však není vždy možné zájmy, cíle a motivy participace přesně definovat a různé druhy zájmů se můžou prolínat.

V této vstupní analýze se zaměříme na **formy občanské a politické participace, které jsou pro migranti dostupné, alespoň z formálního hlediska**. Nejde o výčet všech možných forem a projevů participace. Toto úsilí ani není možné vzhledem k množství pohledů na občanskou a politickou participaci nebo spontánnímu charakteru neformální participace.

Jak v mezinárodním[9] tak i v českém kontextu existuje odborná literatura, která prokazuje kladný vztah mezi participací a integrací migrantů. Participace může posilovat pocit sounáležitosti s místním prostředím, pocit důvěry a zodpovědnosti za dění kolem. Participace vede k většímu zapojení obyvatel do správy věcí veřejných v místě jejich bydliště, rozvíjí tzv. sociální kapitál a vztahy mezi různými lidmi a skupinami ve společnosti. Dalším bonusem je minimalizace rizika sociální izolace a vyloučení apod. (Redlová, 2011; Antoš, 2012; Konsorciuim nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, 2018, 22-27; Heriban Kalíková, Čerychová eds, 2020).

⁸Vycházíme především ze zkušeností autorek, které v InBázi z.s. koordinují iniciativu *Let's do it together*, zaměřenou na podporu participace migrantů, mají též dlouholetou zkušenosť s interkulturní prací a poradenstvím migrantům.

⁹Uvádíme přehled tuzemské literatury, která se tomu tématu věnuje. Částečný přehled mezinárodních studií lze najít například v Redlová, 2011; Machová, 2014; Allen, 2016.

Občanská a politická participace migrantů v ČR z hlediska dostupnosti občanských a politických práv

Počet migrantů v České republice (včetně občanů EU) neustále roste a v současné době tvoří přes 4% populace tedy 634 790 osob (<https://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>, údaj k prosinci 2020). Navzdory tomu, že tato skupina je již dostatečně početná, občanské a politické účasti migrantů je věnována prozatím poměrně malá pozornost.

Všichni migranti bez ohledu na státní příslušnost **mají možnost (alespoň formálně) uplatňovat svá občanská práva**, např. právo na svobodu projevu, právo na informace, petiční právo, shromažďovací právo, právo sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, právo na odpor (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, 2018, 23). **Většina forem a druhů občanské a politické participace je takto pro migranty alespoň z formálního hlediska dostupná.**

Nicméně **některá důležitá politická práva** (volební právo, účast v politických stranách), zejména státních příslušníků třetích zemí (mimo EU) jsou **stále ještě značně omezená** jak na lokální, tak i na národní úrovni. Přiznání volebního práva cizincům je předmětem diskuzí ve mnoha státech a není na tuto problematiku jednotný názor. Možnost obyvatelů ovlivňovat demokratické procesy však patří k základům demokratického vládnutí a dlouhodobě pobývající migranti na území jakéhokoliv státu by měli tuto možnost mít (Redlová, 2011; Antoš, 2012). Více než polovina států EU zpřístupňuje volební právo alespoň na místní úrovni cizincům s dlouhodobým či trvalým pobytom. Některé země jsou naopak velice restriktivní a z formální politické participace cizince vylučují (<https://www.mipex.eu/political-participation>). K těmto zemím patří i ČR, a to i navzdory tomu, že podpora občanské a politické participace zaznívá ve většině koncepčních dokumentů, které s integrací migrantů souvisí (viz Kapitola 2) [10].

V českém kontextu je poměrně problematické pojednat **občanství obcí a měst**. V současné době totiž za občana obce/města se považuje **jen fyzická osoba, které a) je státním občanem České republiky, a b) je v obci hlášena k trvalému pobytu [11]**. Toto poměrně konservativní znění zákona vylučuje z občanství obce/města všechny ostatní její obyvatele, včetně občanů EU. Existují také určitá oprávnění pro obyvatelé obce a měst, na základě kterých se můžou účastnit politického dění na místní úrovni[12]. Tato oprávnění jsou dostupná pro občany obce/města,

¹⁰ Z pohledu občanské a politické participace v ČR nelze nezmínit klíčový evropský dokument, který klasifikuje možnosti zapojení cizinců do věci veřejných, tj. *Úmluvu o účasti migrantů na veřejném životě na místní úrovni* (Úmluva č. 51/2015 Sb.). Úmluva zastává názor, že na místní úrovni mají uplatňovat politická a občanská práva všichni, kdo v daném místě žije. Bere se ohled i na fakt, že všichni obyvatelé (obce) sdílí stejně povinnosti, tak není důvod, proč by neměli sdílet i stejná práva. Pro Českou republiku Úmluva vstoupila v platnost dne 1. listopadu 2015. Při ratifikaci Úmluvy byla učiněna následující výhrada: neaplikovat ustanovení kapitol B a C, které se věnují zřizování poradních orgánů a volebnímu právu migrantů. Více k této problematice, například Rozumek, Prskavec, 2014.

¹¹ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, § 16; Zákon č. 131/2000 Sb., Zákon o hlavním městě Praze, § 6

¹² Například oprávnění § 16 c) až g) zákona o obcích, podle kterých má občan obce, nebo fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let, je cizím státním občanem a je v obci hlášena k trvalému pobytu, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena, nebo fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a vlastní na území obce nemovitost právo:

c) vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,

občany EU s trvalým pobytom v obci/městě a všechny fyzické osoby, které v obci/městě vlastní nemovitost (včetně cizinců s jakýmkoliv pobytom nebo i bez něho za podmínky vlastnictví nemovitosti a dosažení věku 18 let). Jde sice o širší okruh občanů/obyvatel, kteří tato opravení můžou využívat. Vyloučení však zůstávají občané třetích zemí, kteří nevlastní v obci/městě nemovitost, ale můžou v ní dlouhodobě bydlet (třeba i 20 let) a za tu dobu stát se její nedílnou součástí.

Níže nabízíme **stručný přehled možností občanské a politické participace migrantů z hlediska dostupnosti občanských a politických práv**:

Formy politické a občanská participace dostupné pro občany třetích zemí/občany EU bez omezení (alespoň z formálního hlediska)

působení v poradních a iniciativních orgánech samosprávných celků

podílení se na činnosti organizací občanské společnosti, účast ve správních, dozorčích radách, členství ve spolcích, dárcovství

různé druhy dobrovolnictví

zapojení se do plánování města, strategického a územního plánování, Agendy 21, veřejných slyšení, přípravy kulturních nebo společenských akcí apod.

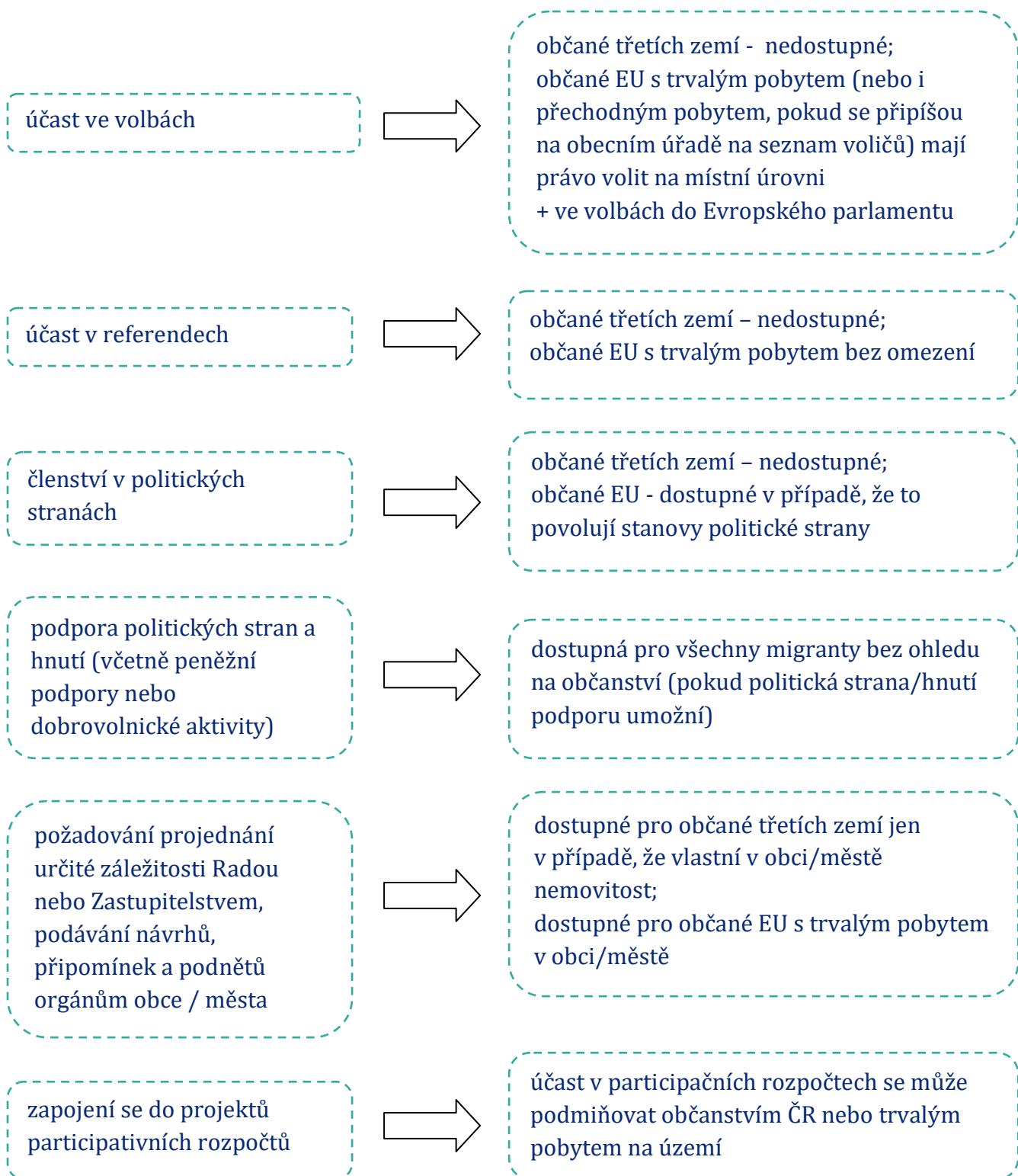
podílení se na činnosti odborů

kontaktování politiků nebo úředníků

neformální participace: účast v demonstracích, protestech, stávkách, podepsání peticí, protestní politický aktivismus, zapojení se do nových sociálních hnutí, politický aktivismus na sociálních mediích, politický konzumerismus, neformální občanská participace

- d) vyjadřovat se k návrhu rozpočtu obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce,
- e) nahližet do rozpočtu obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva obce, do usnesení rady obce, výborů zastupitelstva obce a komisí rady obce a porizovat si z nich výpis,
- f) požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou obce nebo zastupitelstvem obce; je-li žádost podepsána nejméně 0,5 % občanů obce, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů,
- g) podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty; orgány obce je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů.

Formy politické a občanská participace nedostupné pro občany třetích zemí/občany EU nebo dostupné s omezením

Kapitola 2

Občanská a politická participace ve strategických a koncepčních materiálech.

V této kapitole se podíváme na to, jak je problematika občanské a politické participace popsána v základních dokumentech integrační politiky České republiky. Okrajově bude zmíněn i evropský kontext.

Koncepce integrace cizinců – ve vzájemném respektu (2016)

"Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu" z roku 2016 (dále KIC 2016) je klíčový dokument, který vymezuje hlavní cíle integrační politiky státu, a dále též oblasti/směry integračních aktivit. Integrační politika ČR je postavena na 4 hlavních pilířích (znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti a harmonické vztahy mezi cizinci a většinovou společností).

Primární **cílovou skupinou** jsou cizinci z třetích zemí, kteří dlouhodobě legálně pobývají na území ČR. Nově je umožněné využívat relevantní integrační nástroje nad rámec Státního integračního programu i držitelům mezinárodní ochrany. Další novinkou jsou specifická integrační opatření ve vztahu k cizincům v předmigrančním období. Občané EU jsou bráni jako doplňková cílová skupina a můžou být zařazeni do integračních opatření vyjímečně (KIC 2016, 15-16).

KIC 2016 staví na nutnosti zapojení cizinců do společnosti, tj. na jejich aktivní účasti (participaci). Segregace a pasivita je vyhodnocena jako studnice budoucích problémů v soužití obyvatel České republiky (KIC 2016, 8). Integrační politika by měla podporovat zapojení cizinců do veřejného života, a tím pádem podporovat jejich pocit sounáležitosti s majoritní společností a posilovat spoluodpovědnost za dění v komunitě (KIC 2016, 22).

Účasti cizinců na veřejném životě a politické participaci je věnována samostatná kapitola. Integrační opatření by měla podporovat otevřenosť společnosti a vzájemnou komunikaci. **Cizinci by se měli aktivně zapojovat do občanské společnosti** (KIC 2016, 13). Jako příklad takového zapojení KIC uvádí účast cizinců v činnostech regionálních center na podporu integrace cizinců a neziskových organizacích. Svá občanská práva můžou cizinci uplatňovat různými způsoby, např. shromažďování, petice, ankety, zakládání vlastních sdružení apod.

Z pohledu politické participace KIC 2016 vybízí cizince k **účasti na rozhodování o věcech veřejných na místní úrovni a jejich zapojení do tvorby veřejné politiky** (KIC 2016, 22). Zmiňuje se možnost účasti cizinců v poradních orgánech (platformách), výborech a komisích krajů a municipalit. Není vyloučená účast cizinců v rámci komunitního plánování a vytvoření integračních strategií. Nabýtím občanství ČR cizinec získává veškerá politická práva včetně práva volebního (KIC 2016, 23). Občany ČR s migračním původem se koncepcí nezabývá. KIC 2016 ukazuje na nezbytnost **seznamovat cizince se všemi možnostmi aktivní participace**,

podporovat znalost politického systému země a jejích institucí, podporovat občanskou gramotnost cizinců apod. (KIC 2016, 31).

Integrační politika ČR je centralizována a je prioritně v gesci MV ČR. Nicméně úloha lokálních politik je klíčová, protože integrace probíhá hlavně v místě bydliště, tj. tam, kde cizinec bydlí, pracuje, tráví volný čas apod. KIC 2016 vidí jedním z cílů integrační politiky ***přenesení integrace na regionální a lokální úroveň*** (KIC 2016, 10).

Aktualizovaná koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců (2018- 2021)

Současný legislativní rámec ČR neukládá orgánům samosprávy žádnou povinnost ovlivňovat proces integrace cizinců. Nicméně právě obce (orgány místních samospráv) řeší denní záležitosti života svých obyvatel a mají k integraci nově příchozích právě nejblíž. Obce s velkým počtem migrantů se musí vypořádat s diverzním složením populace a v rámci svého strategického plánování reflektovat potřeby všech skupin obyvatel (Heriban Kalíková, Čerychová eds. 2020,4).

Praha je hlavní město ČR a zároveň městem s největším počtem cizinců. Proto je logické, že právě Praha byla prvním českým městem, které začalo pracovat na vlastní koncepcí integrace. V roce 2014 byla schválena první Koncepce pro oblast integrace cizinců. V této analýze pracujeme s aktualizovanou verzí Koncepce z roku 2018.

Cílová skupina je širší než ta na národní úrovni (viz cílová skupina KIC 2016). Z cílové skupiny nejsou vyloučené žádné skupiny migrantů. Je zaměřena jak na cizince třetích zemí se všemi typy pobytu, tak i na občany EU. Není opomijena ani odborná a laická veřenost. Do cílové skupiny dále spadají státní, samosprávné a neziskové organizace/instituce, které se podílejí na integraci migrantů do české společnosti, a další organizace relevantní z hlediska integrace migrantů, např. nemocniční zařízení, organizace sociální péče, kulturní a volnočasové organizace apod. (Koncepce hl. m. Prahy, 19).

Sloganem Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců je "***Praha – metropole všech***". Praha zastupuje myšlenku společného domova, kde se dobře žije všem. Prioritami koncepce integrace jsou informovanost, vzdělávání, přístup k sociálním a návazným službám, a též soužití majoritní společnosti a migrantů. Právě v poslední prioritní ose je popsáno zapojení cizinců do veřejného života. Zvyšování povědomí o občanské společnosti, stejně tak i aktivní zapojení do procesů veřejné správy má být zacílené na všechny obyvatele Prahy, nehledě na jejich pobytový status. Integrační opatření mají být směřovaná jak ***na informovanost o občanské společnosti, tak i na vytváření možnosti pro občanskou angažovanost***. Jako příklad takového zapojení je účast v různých platformách, občanských skupinách, veřejných diskusích (Koncepce hl. m. Prahy, 44). Dalším opatřením je zajištění alespoň jednoho člena v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblasti integrace cizinců z řad migrantů znalého problematiky integrace cizinců (Koncepce hl. m. Prahy, 47).

Jako samostatná kapitola je zpracováno téma ***dobrovolnictví***. Podporovat se mají jak akreditované formy dobrovolnictví, tak i neformální zapojení. Je doporučeno rozvíjet mechanismy pro zapojení cizinců do činnosti již existujících dobrovolnických plaforem (Koncepte hl. m. Prahy, 45).

Evropský akční plán integrace a inkluze cizinců (2021 - 2027)

Mezi klíčové evropské dokumenty v oblasti migrace a integrace patří ***Pakt o migraci a azylu*** a ***Akční plán integrace a inkluze cizinců***. Tyto dokumenty připravuje a zpracovává Evropská komise. V listopadu 2020 byl představen ***Akční plán integrace a inkluze pro období 2021-2027***, který nese doporučující charakter. Zaměřuje se na klíčové oblasti integrace, tj. zdravotnictví, bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti, a zároveň sociální soudržnost a inkluzi.

Dokument pojímá ***cílovou skupinu*** maximálně obsáhle. Velkou změnou evropské integrační politiky je to, že ***nově integrační opatření mají být cílené i na občany s migrantským původem***. Z jedné strany jsou to osoby původem ze třetích zemí a s nabytým občanstvím jedné ze zemí EU, z druhé strany jsou to ti, jejichž rodiče se narodili v zahraničí (Action plan on Integration and Inclusion, 2020, 1).

Plán zdůrazňuje aktivní zapojování jak migrantů, tak i majoritní společnosti do procesu integrace. Podporovat se má inkluze napříč sektory. Pro dosažení tohoto cíle budou podporovány následující aktivity:

- účast majoritní společnosti (tj. hostitelské komunity) v tvorbě a implementaci integračních opatření a programů,
- financování projektů se zaměřením na dobrovolnické aktivity, které spoluvytváří migranti a hostitelská společnost,
- podpora mentoringu a buddy programů, které realizují místní komunity pro nově příchozí migranti,
- podpora občanské společnosti prostřednictvím pravidelných konzultací a dialogu s organizacemi občanské společnosti a diaspor (Action plan on Integration and Inclusion, 2020, 15-16).

Vytvořit otevřenou, rozmanitou a inkluzní společnost vyžaduje aktivní zapojení všech členů společnosti (jak majoritní společnosti, tak i migrantů). Aby integrační politika byla účinná a cílená, je nesmírně důležité zapojovat do konzultačních a rozhodovacích procesů migranti a lidi s migrantským původem. Už na úrovni Evropské komise je zřízena expertní skupina pro oblast integrace, do které byli přizváni migranti a zástupci migrantských organizací. Participace migrantů na lokální úrovni (vzdělávací, kulturní, sportovní aktivity apod.) sbližuje, napomáhá v boji s xenofobií, buduje vzájemný respekt (Action plan on Integration and Inclusion, 2020, 20).

Strategický plán hl. města Prahy (akt. 2016)

Pro doplnění uceleného obrazu ve věci participace a rozvoje občanské společnosti se podíváme na strategický plán hl. města Prahy, který je cílen na všechny obyvatele města včetně cizinců. Při přípravě strategického dokumentu se vychází z analýzy stávajícího stavu věcí. V roce 2015 tak byla oblast participace označena jako problematická. Mezi slabými stránkami města byly uvedeny následující body:

- narušení místních komunit a nefunkční interakce mezi obyvateli a správou města,
- nízká nebo žádná participace občanů,
- nedostatečná účast obyvatel na spolurozhodování o městě a jeho prostředí (Aktualizace Strategického plánu hl. m. Prahy, analytická část, 2015).

Pro nápravu daného stavu strategický plán navrhuje aktivně zapojovat obyvatele do vzdělávacích programů a diskusí týkajících se aktuálních agend města. Vizí do roku 2030 je vytvořit město, ***které staví na občanské společnosti, udržuje svou sociální soudržnost a spojuje lidi všech generací, národností a sociálních skupin*** (Strategický plán hl. města Prahy, 2016).

Analýza vybraných koncepčních a strategických dokumentů ukázala jednotný přístup k tématu občanské participace. ***Sdílí vize otevřené společnosti, aspiraci pro zapojení všech (včetně migrantů) do občanské společnosti a výzvu k účasti v rozhodovacích procesech v rámci tvorby veřejných politik.***

Informovanost o možnostech participace, aktivizace a zapojení občanů do věci veřejných je výzva pro všechny sociální skupiny a obyvatele bez ohledu na jejich původ a pobytový status. Jsou to univerzální nástroje, které napomáhají sociální integraci, vedou k propojování lidí skrze sdílení stejných hodnot a odstraňují komunikační bariéry. Společnost má vytvářet nabídku dostupných a otevřených možností participace, které reagují na aktuální potřeby a bariéry jednotlivých sociálních skupin. S ohledem na danou skutečnost v následující kapitole představujeme nejčastější možnosti občanské a politické participace, které můžou využívat všichni obyvatele hl. města Prahy. Zmíníme též i možnosti, které jsou pro migrancy částečně nebo plně nedostupné.

Kapitola 3

Výsledky vstupní analýzy

Cílem vstupní analýzy je mapování základních možností občanské a politické participace na území hl. města Prahy z hlediska jejich dostupnosti pro migrancy[13].

Tato analýza je zaměřená na **mapování dostupnosti (existenci)** základních možností občanské a politické participace, **nikoliv na jejích využitelnost v praxi** (v této oblasti je třeba provést řadu dílčích výzkumů, viz Kapitola 4).

V rámci analýzy pracujeme s dostupnými veřejnými zdroji (webové stránky, brožury, jiné relevantní dokumenty).

Část 1

Vybrané možnosti občanské a politické participace, dostupné pro všechny obyvatele hl. města Prahy včetně všech migrantů bez ohledu na typ pobytu

Formální (organizovaná) občanská a politická participace

Působení v poradních orgánech samosprávných celků

Působení migrantů v poradních orgánech a komisích může být přínosné zejména pro zjištění názoru a potřeb migrantů, žijících v hl. m. Praze. Je to dobrá příležitost pro vytvoření otevřených radnic, kde do rozhodování o věcech veřejných jsou zapojeni všichni obyvatelé. Tato forma participace se hodně zmiňuje v koncepčních dokumentech (viz Kapitola 2). Nicméně v praxi lze dohledat jen několik příkladů poradních orgánů/platforem.

Příklad 1: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců (dále jen Komise)

Členy této Komise jsou zaměstnanci různých odborů Magistrátu hl. m. Prahy, zastupitelé města, zástupci OAMP MV ČR a představitelé OOS. Momentálně má Komise 17 členů, ze kterých 1 člen zastupuje migrantskou komunitu (Akční plán Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců na roky 2020-2021, 2020, 89). Jde tedy o komisi, která je složená primárně z politiků, úředníků a odborníků, nikoliv z běžných občanů/obyvatel Prahy. K účastí na jednáních lze také přizvat hosty[14].

¹³V rámci dané analýzy slovo „migrant“ je nadřazený pojem, který označuje všechny cizí státní příslušníky s jakýmkoliv druhem pobytu (tj. osoby, které nemají občanství ČR).

¹⁴Zápisy z jednání Komise v letech 2019-2020. Dostupné zde:
https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/primator_a_volene_organy/rada/komise_rady/volebni_obdobu_2018_2022/komise_Rady_HMP_Prahy_pro_oblast_integrace_cizincu_zapisy_z_jednani/index.html

Příklad 2: Setkání s cizinci – Voice of Foreigners v MČ Praha 7

MČ Praha 7 pravidelně dvakrát do roka pořádála setkání s cizinci, kteří žijí na území MČ Praha 7. Šlo o neformální poradní jednání. Cílem projektu Voice of Foreigners bylo zapojit zahraniční obyvatele do veřejného života, řešit s nimi jejich problémy a informovat je o podstatném dění. Setkání se pořádala od roku 2015 (<https://www.praha7.cz/temata/cizinci-a-narodnostni-mensiny/setkani-s-cizinci-voice-of-foreigners/>).

Příklad 3: Regionální poradní platforma v hl. m. Praze (RPP)

RPP je místem pro sdílení zkušeností, prezentaci zajímavých projektů a odborných výzkumů v oblasti integrace cizinců. Podle informace na stránkách jejího pořadatele (tj. Integračního centra Praha) se RPP zúčastnit může kdokoliv, kdo má zájem o problematiku integrace a chce se podílet na dění v této oblasti (<https://icpraha.com/sitovani/>). Platforma pravidelně zasedá už od roku 2012, v průměru 5krát za rok. Každé jednání má většinou svoje téma^[15]. V období 2019-2020 se jednání zúčastnili primárně zástupci OOS, městských částí HMP nebo jiných státních institucí.

Zapojení veřejnosti do plánování města

Zapojení veřejnosti do plánování města může iniciovat orgán veřejné moci. V tomto případě jde o tzv. participační inženýrství nebo také **shora řízené** zapojování obyvatel do rozhodování (IPR Praha, 2016; Frič 2016). Tato podoba participace se odehrává za použití různých participačních metod. Jsou to například dny otevřených dveří, dotazníková šetření, fóra budoucnosti, komunitní vycházky, cyklo jízdy, kulaté stoly, online platformy, pracovní skupiny, sousedská setkání a další. Cílem participace je zapojit veřejnost do rozhodování o podobě konkrétního území/města, do strategického plánování, případně do plánování sociálních služeb na území apod. Veřejnost se přitom může členit na širokou veřejnost (jednotlivci, občanské iniciativy), organizovanou veřejnost nebo zájmové skupiny (profesní sdružení, OOS, organizace komunitního života) a odbornou veřejnost (IPR Praha, 2016, 19).

Zapojení všech skupin obyvatel je jedním z klíčových témat v procesu participace, jelikož v praxi často dochází k tomu, že rozhodování se účastní spíše lidé movitější, vzdělanější, apod. na úkor obyvatel, kteří se k participaci z různých důvodů vůbec nedostanou. Otázka selektivnosti a reprezentativnosti participačního procesu je jedním z jeho největších omezení (IPR Praha, 2016). Obyvatelé hl. m. Prahy s migračním původem bezesporu patří k široké veřejnosti, na kterou orgány státní moci cílí plánování participačních aktivit. Otázka je, nakolik tato skupina vnímá

¹⁵Například terénní práce, aktualizace koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců, činnost městských částí a organizaci občanské společnosti během pandemie COVID, obsah webu www.metropolevsech.eu a další (Zápis z jednání RPP v ročích 2019-2020, Dostupné z: <https://icpraha.com/ke-stazeni/#toggle-id-3>).

sama sebe jako vyloučenou skupinu (z různých důvodů včetně jazykových). Další otázkou je, jak na to reagují orgány státní moci (např. využití interkulturních prvků)[16].

Příkladů participačních procesů, iniciovaných shora, je na území hl. města Prahy poměrně mnoho. Uvádíme jen některé z nich.

Příklad 1: Praha 8 – Palmovka 2030

Projekt je zaměřen na revitalizaci území Palmovky na Praze 8 a běží od roku 2016 za použití participativních metod. Během posledních několika let proběhla řada workshopů, veřejných setkání, komentovaných procházek, sociologicko-antropologických šetření, online dotazníkových šetření. V červnu 2020 na 11 dnů byl přístupný veřejnosti informační kontejner, u kterého byli přítomní zaměstnanci ÚMČ Praha 8, architekti, zastupitelé Prahy 8. Cílem této informační akce bylo prezentovat veřejnosti aktuální záměry města na Palmovce, sbírat podněty k územní studii Palmovka a další. Řešitelé projektu aktivně komunikují s veřejností prostřednictvím webových stránek palmovkated.cz nebo sociálních sítí.

Příklad 2: Praha 3 – Plánuj trojku

Tento participační projekt je zaměřen na strategické plánování na území MČ Praha 3. Webové stránky projektu uvádí, že proces tvorby strategického plánu Prahy 3 pro období 2021-2031 je nastaven tak, aby žádná z možných zainteresovaných stran nebyla opominuta (<https://planujtrojku.cz/o-projektu>). Od konce září do konce listopadu 2020 proběhlo v rámci projektu 32 participativních setkání (většinou se konaly online). Setkání se zúčastnilo více než 600 místních obyvatel. Pozvánka na setkání byla zveřejněna i v radničních novinách (v českém jazyce). Momentálně na proběhlá setkání navazuje sociologické šetření.

Příklad 3: Praha 14 – Místní Agenda 21(MA21)

Do MA21 se MČ Praha 14 zapojuje od roku 2009. V současné době Praha 14 je jediná v hl. městě zařazená do kategorie B[17]. V rámci participačních akcí se uskutečnily různé workshopy, veřejná projednávání, dětská fóra, lokální veřejná fóra, EKODEN, pracovní semináře, sousedská setkání a mnoho dalších aktivit (<https://www.praha14.cz/zivot-na-praze-14/zdrava-mestska-cast-mistni-agenda-21/>). Webové stránky MČ Praha 14 mají samostatnou sekci, věnovanou MA21. Informace jsou v českém jazyce.

¹⁶Konkrétní doporučení o tom, jaké komunikační kanály lze používat při komunikaci s obyvateli s migračním původem nebo jak akce učinit více interkulturní, lze najít nápř. v publikaci *Mainstreaming integrace cizinců na úrovni městských částí* (Pacovská, Brožová, 2020) nebo v publikaci *Manuál lokální integrace migrantů v České republice* (Heriban Kalíková, Čerychová, eds, 2020).

¹⁷V nejvyšších kategoriích A a B se zvládnutí procesu participace hodnotí už ve všech tematických oblastech činnosti úřadů. Nejlepší realizátoři MA21 tak prokazují, že zapojování veřejnosti do plánování a rozhodování se stalo nedílnou součástí řízení rozvoje města (<https://ma21.cenia.cz/cs-cz/oma21/participacevma21.aspx>)

Participace za účelem plánování města může být iniciovaná i ze strany samotných občanů. Jde o tzv. ***participaci zdola***. Je to méně formalizovaná podoba participace, která může být výsledkem aktivity neformálních sdružení občanů nebo více formalizovaných spolků, založených místními obyvateli.

Příklad 1: Občané Prahy 1

Vize spolku: chceme sdružovat občany Prahy 1 s cílem aktivně se podílet na rozvoji Prahy 1, zejména pak kvality života v této městské části, která je dána kvalitou veřejného prostoru, uchování památkového i přírodního dědictví, dostupnosti služeb a zohledněním zájmů rezidentů s cílem vyvarovat se skanzenizace městské části na jedné straně a zničení jejího rázu jako památkově ojedinělého místa např. nevhodnými zásahy do urbanistické podoby Prahy 1 na straně druhé (<https://www.obcaneprahy1.cz/nase-vize-a-cile.html>). Spolek iniciuje petice, ankety a diskuze na různá téma spojená s kvalitou života v MČ Praha 1 a rozvojem tohoto území.

Příklad 2: Společně PRO Desítka, iniciativa aktivních občanů MČ Praha 10

Tato iniciativa vytvořila veřejnou platformu pro aktivity otevřené občanské společnosti spojené s MČ Praha 10, pro neziskové organizace, pro zájmové spolky apod. Iniciativa pořádá setkání a akce, zaměřené na různé aspekty života na P10. Iniciativa také provozuje youtube kanál, kde se zveřejňují rozhovory se zajímavými osobnostmi a další diskusní pořady (<https://www.youtube.com/user/spolecneprodesitku/featured>).

Zapojení se do činností organizací občanské společnosti (OOS)

Organizace občanské společnosti hrají významnou roli v procesech participace a nabízí řadu možností pro zapojování občanů/obyvatel. Dá se o ní uvažovat jako ***o školách demokracie***, které socializují občany do občanské společnosti a nabízí možnost trénovat a rozvíjet občanské kompetence[18].

V Praze působí tisíce OOS. Zabývají se velkou škálou témat a vyvíjí různorodé činnosti. OOS se můžou z hlediska jejich působení členit na tzv. servisní (zaměřené na sport, rekreaci, komunitní rozvoj, sociální a zdravotní péči, vzdělávání, humanitární pomoc a další) a advokační (zaměřené na ochranu životního prostředí, lidská a občanská práva apod.). V některých případech OOS se zabývají oběma směry (Frič, 2016). Z hlediska možností politické a občanské participace se obyvatelé Prahy můžou do činností OOS zapojovat například jako dobrovolníci (viz příklady

¹⁸I když poslední dobu v odborné literatuře zaznívají hlasy o tom, že profesionalizace a odbornost organizací občanské společnosti vede k tomu, že jejich potenciál pro zapojování občanů značně klesá, vede to spíše k vykořenění organizací občanské společnosti ze života občanů (více k tématu Frič, 2016).

v úseku *Dobrovolnictví*), zakladatelé, členové správní nebo dozorčí rady, členové spolku, podporovatelé, dárce apod.[19].

Jelikož na území Prahy působí hodně OOS, níže uvádíme jen pár příkladů, které poukazují na různé formy zapojení.

Příklad 1: Spolek Matertera

Smyslem Matertery je pomáhat migrantkám překonávat bariéry a společně se podporovat v osobním a profesním růstu. Tvoří komunitu žen, co se rozhodly žít své sny (<http://matertera.cz/>). Organizace mimo jiné nabízí účast v projektu *Ženy sobě – časová banka*, který propojuje aktivní ženy.

Příklad 2: Bezobalu

Je to nezisková organizace, která zkoumá a vyvíjí způsoby, jak co nejúčinněji předcházet vzniku odpadu. Mezi širokou veřejnost šíří myšlenku Zero Waste a zároveň provozuje tři bezbalové prodejny v Praze (<https://bezobalu.org/o-nas/>). Nabízí možnost se stát zero waste ambasadorem a podílet se na osvětě žáků základních a středních škol nebo zapojit se do činností organizace jako dobrovolník/dárce.

Příklad 3: Kotlaska – komunitní centrum a zahrada

Komunitní centrum a zahradu Kotlaska provozuje nezisková organizace RUBIKON Centrum. Ta od roku 1994 pomáhá lidem překročit jejich trestní minulost a poskytuje jim služby v oblasti dluhového i pracovního poradenství. Komunitní centrum nabízí komunitní záhony a zapojení se do komunitních a volnočasových aktivit (<http://www.kckotlaska.cz/>).

Příklad 4: Spolek Viet Up

Viet up se začal formovat během roku 2016 jako neformální skupina mladých Čech-Vietnamců, kteří chtěli vytvořit platformu pro rovný přístup ke vzdělání a integraci Vietnamců v ČR. Mise Viet Up - aktivně přispívat ke zlepšování soužití a vzájemného pochopení mezi českou společností a vietnamskou diasporou v ČR a šířit myšlenky občanské společnosti ve vietnamské diaspoře (<http://www.vietup.cz/>).

¹⁹Velkou otázkou z hlediska participace je zaměstnání v OOS, nejde totiž o dobrovolné zapojování, „nařizuje“ ho zaměstnavatel a dotyčný za ni pobírá mzdu. Pro účely této analýzy zaměstnání v OOS nebude považováno za formu občanské participace. Působení v OOS však jednotlivce může do občanské společnosti socializovat a přes svoje zaměstnání může nabývat občanských kompetencí (například, argumentační, prezentační, komunikační dovednosti, zvýšení informovanosti o společenských a politických problémech, umění spolupracovat a nacházet demokratická řešení, apod.).

Příklad 5: Interculturelní práce

Interculturelní práce je formující se disciplína v rámci pomáhajících profesí, jejímž cílem je napomáhat odstraňovat sociokulturní a jazykové bariéry při jednání mezi veřejnými institucemi a migranty, přispívat k harmonickému a spravedlivému soužití v kulturně rozmanité společnosti. Podstatou interculturelní práce je usnadnění vzájemné komunikace, podpora lepší orientace migrantů ve společnosti, jejich zplnomocnění, vzájemný respekt a porozumění. Interculturelní pracovník je průvodce pro migranty v ČR a zároveň může být podporou a poradcem pro instituce v oblasti interculturelního soužití.

Interculturelní práce se momentálně uplatňuje primárně v OOS, ve státní správě nebo ve vzdělávacích zařízeních. Kromě poradenské interculturelní práce se vyvíjí i tzv. **participační interculturelní práce**, která si staví za cíl podpořit migranty v aktivním zapojování ve společnosti[20].

Podílení se na činností odboru

Počet zahraničních pracovníků se na českém trhu práce téměř ztrojnásobil (<https://www.tripartita.cz/cizinci-tvori-v-cesku-15-procent-vsech-zamestnancu/>). Migrantům není odpřena možnost členství v odborových organizacích. Díky členství v odborech se migranti mohou aktivně podílet na zlepšování svých pracovních, sociálních a mzdových podmínek. Působení v odborové organizaci umožňuje účast v kolektivním vyjednávání mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem.

Příklad: Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS)

ČMKOS je největší odborovou centrálu v ČR, sdružující přes 31 odborových svazů. V roce 2019 připravila informační letáčky pro zahraniční zaměstnance v 9 jazykových mutacích[21]. Kromě základní informace o pracovně právní problematice zahraničních zaměstnanců informuje o právu cizinců vstoupit do odborové organizace, dále též představuje činnost ČMKOS a uvádí kontaktní údaje ČMKOS v jednotlivých krajích.

Dobrovolnictví

Velký význam pro občanskou participaci, jak formální (v organizacích občanské společnosti), tak i neformální hraje dobrovolnictví. Dobrovolník je člověk, který ze své vlastní vůle a ve svém volném čase bez nároku na odměnu pomáhá lidem kolem sebe a zapojuje se do veřejně prospěšných aktivit (<https://www.dobrovolnik.cz/o-dobrovolnictvi>).

²⁰ Více o konceptu interculturelní práce například zde: Bejček, 2020; SIMI, AIP, 2016.

²¹ Letáčky jsou dostupné zde: <https://www.cmkos.cz/cs/obsah/786/informacni-skladacka-zamestnavani-cizincu-v-cr/30009>

Formální dobrovolnictví se odehrává v organizacích občanské společnosti nebo v jiných institucích (například nemocnice), které dobrovolníka oslovují s určitou nabídkou a pak mu poskytují podporu a zázemí v dobrovolnické činnosti. V ČR od roku 2003 existuje zákon o dobrovolnické službě (zákon č. 86/2014 Sb.), který nastavil podmínky pro organizované dobrovolnictví. Možností dobrovolného zapojení pro migranti je řada. V rámci této analýzy se podíváme na následující: dobrovolnictví v neziskových organizacích, v zaměstnání (tj. firemní dobrovolnictví) a v jiných organizacích.

Dobrovolnictví v organizacích občanské společnosti

Nabídka dobrovolnictví v obecně prospěšných organizacích, spolkách, nadacích apod. je velmi rozsáhlá a různorodá. Zapojit se lze jak na kratší, tak i na delší dobu. Druh činnosti buď nemusí vyžadovat specifické přípravy (např. organizace volnočasových aktivit, úklid, prodej), nebo naopak vychází z profesních zkušeností a zázemí dobrovolníka (např. doučování, psychoterapie, poradenství apod.).

Příklad 1: Dobrovolnické programy v OOS se zaměřením na integraci cizinců, např.

InBáze, z.s. (zapojení se do činnosti komunitního centra, doučování, dobrovolnictví v dětských programech apod.) <https://inbase.cz/>

Centrum pro integraci cizinců (mentorské programy, doučování, tématické kluby apod.) <https://www.cicops.cz/cz/>

Sdružení pro integraci a migraci (doučování, tlumočení, monitoring o stavu lidských práv, PR aktivity a grafické práce apod.) <https://www.migrace.com/>

Publikace "7 statečných, příběhy cizinců dobrovolníků"^[22] [22] od organizace META, o.p.s. představuje možnosti zapojení cizinců skrze konkrétní osobní příběhy.

Příklad 2: AMIGA (Agency for Migration and Adaptation AMIGA, z. s.)

Organizace byla založena v říjnu 2010 z iniciativy zahraničních vědeckých pracovníků Akademie věd ČR a Univerzity Karlovy v Praze. Postupně se z AMIGY vytvořilo dobrovolnické centrum umožňující migrantům zapojení do široké škály dobrovolnických aktivit (<https://amiga-migrant.cz/>).

Příklad 3: HESTIA - Centrum pro dobrovolnictví, z. ú.

Hestia provozuje web dobrovolnik.cz, kde lze vyhledat aktuální dobrovolnické příležitosti. Pro migranti, kteří ovládají český jazyk na komunikační úrovni, jsou otevřené všechny nabídky. Pro ty, kdo má jazykovou bariéru, je vyčleněna rubrika "foreign volunteer".

²² Publikace je dostupná zde: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_7_statecnych.pdf

Firemní dobrovolnictví

Jak uvádí platforma firemního dobrovolnictví ZAPOJME SE, firemní dobrovolnictví je **společná podpora veřejně prospěšných organizací firmou a jejími zaměstnanci**. Prostřednictvím firemního dobrovolnictví dává firma najevo, že je společensky odpovědná vůči komunitě, životnímu prostředí a regionu, ve kterém působí. Na oplátku mají zaměstnanci příležitost osobně se setkat s veřejně prospěšným prostředím, což velmi dobře rozvíjí osobní hodnoty a pozitivní vztah k zaměstnavateli (<https://www.zapojimse.cz/co-je-firemní-dobrovolnictví-491/>).

Firemní dobrovolnictví může mít různé podoby: finanční podpora, zapojení zaměstnanců do činnosti vybrané organizace, expertní dobrovolnictví apod. Průzkum firemního dobrovolnictví z roku 2014 ukázal, že v ČR obdobné aktivity nejsou výsadou pouze nadnárodních korporací, praktikují je též střední a malé firmy[23].

Firmy můžou podporovat své zaměstnance různými způsoby, např. poskytovat informace o možnostech dobrovolnické práce v lokální komunitě, nabízet konkrétní dobrovolnické příležitosti, organizovat jednorázové týmové akce, poskytovat placené volno či peněžní dary, veřejně podporovat aktivní zaměstnance prostřednictvím firemních komunikačních kanálů apod. (Havlenová, 2017, 11).

Příklad 1: Vodafone

Společnost Vodafone svým zaměstnancům nabízí několik možností dobrovolnictví. Zaměstnanci Vodafone Czech Republic, a.s. (včetně agenturních zaměstnanců a kontraktorů), zaměstnanci externích call center a partnerských prodejen Vodafone Czech Republic, a.s., mají možnost v rámci speciálního FONDU DOBROVOLNÍK žádat o příspěvek do výše až 15 000 Kč pro organizaci, ve které pravidelně dobrovolně vypomáhají.

Zaměstnanci Vodafone Czech Republic, a.s. se mohou hlásit se svými projekty do výzvy „Týden jinak“, která umožní 5 vybraným zaměstnancům pracovat 5 dnů pro neziskovou organizaci/ sociální podnik v rámci své pracovní doby a získat finanční podporu 20 000 Kč na svůj projekt. O vítězných 3 projektech rozhodují zaměstnanci v hlasování.

Každý zaměstnanec Vodafone Czech Republic a.s. se může dva dny v roce věnovat dobrovolné práci pro neziskovou organizaci a čerpat v této době placené volno. Na dobrovolnický den mohou zaměstnanci vyrazit sami, nebo s celým týmem, případně mohou po dohodě s nadřízeným absolvovat obě varianty.

<https://www.nadacevodafone.cz/programy/zamestnanecky-program.html>

²³Misto firemního dobrovolnictví v rámci CSR aktivit, Národní dobrovolnický centrum. Průzkum dostupný zde: https://toolkit.ecn.cz/img_upload/e1cc256c6def014e6843ecc58bacd353/Pr_zkum%20o%20firemnim%20dobrovolnictvi%2014.pdf

Příklad 2: Internetové projekty <https://www.umsemumtam.cz/> a www.heroclan.cz jsou zaměřené na expertní dobrovolnictví a propojování expertů z komerční sféry a neziskového sektoru.

Příklad 3: Firma Deloitte

Deloitte realizuje několik CSR aktivit (Corporate Social Responsibility, v češtině: společenská odpovědnost firem). Kromě expertní výpomoci, finančních darů a odborně zaměřených workshopů, je k dispozici Deloitte Volunteer Program, v němž můžou zaměstnanci vybrat buď jednorázovou akci či celoroční aktivitu. Zaměstnanci mohou využít na dobrovolnictví 8 hodin placeného volna (<https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/about-deloitte/articles/philanthropy.html>).

Dobrovolnictví v nemocnicích

Příklad: Dobrovolnický centrum Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

Dobrovolníkem se může stát každý, komu je více než 18 let a je bezúhonný. Dobrovolníci jsou často společníky u lůžka, pomáhají s organizací volnočasových aktivit a jednorázových akcí (<https://www.vfn.cz/aktuality/nabor-dobrovolniku/>).

Dobrovolnictví v knihovnách

Příklad: Dobrovolnický program Městské knihovny v Praze

Programu se může účastnit každý, kdo dovršil 15 let. Zájemci se můžou zapojit jak do jednorázových akcí, tak i být součásti dlouhodobých či sezónních projektů (např. bibliobus OSKAR) (<https://www.mlp.cz/cz/kariera/dobrovolnici/>).

Projekt Společně v knihovně ve spolupráci Městské knihovny v Praze s Novou školou, o.p.s.

Projekt je zaměřen na doučování dětí v prostorách knihovny (až 12 poboček).
<http://www.novaskolaops.cz/spolecne-v-knihovne-o-co-jde>

Dobrovolnictví na univerzitách

Příklad: dobrovolnické programy studentů pedagogické, lékařských a dalších fakult Univerzity Karlovy během období pandemie COVID 19.

<https://cuni.cz/UK-6311.html?news=9809&locale=cz>

Dobrovolnictví v kulturních a vědeckých institucích

Příklad 1: *dobrovolnický program Národního muzea v Praze* nabízí širokou škálu činností, jako je například zpracování sbírkových fondů, příprava programů pro veřejnost, administrativní výpomoc apod. (<https://www.nm.cz/spoluprace/stante-se-dobrovolnikem>).

Příklad 2: *Akademie věd ČR* se zaměřuje na expertní dobrovolnictví (odborné poradenství, marketingové činnosti, informační technologie a další).
<https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/partnerstvi/podpora-akademie-ved-cr/formy-podpory/>

Příklad 3: Divadelní scéna *Studio Hrdinů* spolupracuje s dobrovolníky (např. dobrovolníci vytváří zázemí, asistují hercům, pomáhají v rámci inscenace apod.).
<https://studiohrdinu.cz/cs/studio-hrdinu-hleda-dalsi-dobrovolniky-zapojte-se/>

Neformální (neinstucionizovaná) občanská a politická participace

Kontaktování politiků nebo úředníků

Komunikace mezi občany a politiky či státními institucemi může probíhat různými způsoby. V rámci "živé" komunikace se lze potkat s politiky na veřejných akcích (mítinky, předvolební aktivity apod.), nebo existuje možnost osobní návštěvy během úředních hodin politika. Dalším nástrojem jsou dny otevřených dveří (jednotlivých úřadů, státních institucí, politických stran). Živá setkání a diskuse doplňují klasická masová média (televizní/rozhlasové debaty), a dále pak webové stránky, profily na sociálních sítích: FB, twitter, telegram apod.

Příklad: Web www.nasipolitici.cz slouží jako otevřená databáze aktivních politických činitelů. Kromě údajů o politické kariéře, medializaci, angažovanosti obsahuje profil kontakty politika.

Neformální politická a občanská participace: účast v demonstracích, protestech, stávkách, podepsání peticí, protestní politický aktivismus, zapojení se do nových sociálních hnutí, občanské iniciativy, politický aktivismus na sociálních mediích, neformální dobrovolnictví apod.

Neformální participace se odehrává bud spontánně nebo může být dlouhodobou, soustavnou činností aktivních obyvatel, není však zakotvená v žádné organizaci nebo instituci. Zejména poslední dobou nabývá velkého významu např. *aktivismus online* nebo tzv. *nové formy politické participace*, kde se už nepoužívají tradiční cesty k ovlivnění politického dění jako např. členství v politických stranách. Nahrazují je více individualizované nebo také expresivní formy participace (sociálně orientované divadlo, flashmoby apod.). Jde o trend, který převážně souvisí s moderní dobou a rozvojem technologii. Nové formy politické participace využívají především mladí lidé (Linek, Císař, Petrůšek, Vráblíková, 2017). Vzhledem k množství forem a podob, které neformální participace může nabývat, uvádíme jen několik příkladů, které jsou dohledatelné zejména na sociálních sítích.

Příklad 1: Sousedské spolky na Praze 7

Jde o volné sdružení lidí žijících v blízkosti jedné ulice nebo náměstí, kteří mají chuť si občas pomoci nebo spolu po sousedsku něco zažít (<https://www.praha7.cz/volny-cas-prehled/sousedskespolkyprahy7/>). V současnosti existuje na Praze 7 šest podobných sdružení. Každý má svého koordinátora/ku. Sousedské spolky fungují neformálně, nebo můžou založit právnickou osobu. MČ nabízí spolkům podporu ze strany komunitního koordinátora nebo vypisuje granty na podporu podobných aktivit.

Příklad 2: Přátelé Nuselských schodů

Iniciativa Přátelé Nuselských schodů sdružuje všechny, kteří rozumí romantice tohoto vinohradsko-nuselského zákoutí. Cílem je aktivizovat sousedství a ukázat lidem, že veřejný prostor je tu pro ně a jen čeká, jak si ho přetvoří k obrazu svému (<https://www.facebook.com/pratelenuselskychschodu/>). Jde o iniciativu, která peče o sousedství na pomezí Nuslí, Vinohrad a Vršovic. Organizuje sázení květin, úklidy odpadků a kulturní akce.

Příklad 3: Demonstrace a protesty

Demonstrací a protestů pobíhá v Praze stovky. Jelikož jde o neformální akce, jsou přístupné všem, včetně kolemjdoucích turistů. Demonstrace se můžou týkat velikého množství témat a jejich hlavní cíle jsou vyjádření názoru zúčastněných, připoutání pozornosti k určitému tématu nebo vytvoření tlaku na politické činitele. Během posledních několika let se v Praze konaly demonstrace velkého rozsahu, například svolané iniciativou Milion chvilek pro demokracii, nebo i menší akce a tzv. flashmoby.

Příklad 4: Neformální diskusní fóra obyvatel různých MČ nebo území hl. města Prahy na sociálních sítích

Jde o tzv. diskusní skupiny např. na Facebooku, kde se probírá řada témat, včetně politických. Pro obyvatele je to jedná z cest sdělovat své názory. Místní politici často tyto skupiny sledují, dokonce se k různým tématům vyjadřují. Níže nabízíme příklady jen některých z těchto skupin.

Praha 11 | Jižní Město | Praha 4 - *Tato skupina je pro všechny občany, co se zajímají o JM. Nic se zde nemaže, žádná cenzura, proto vězte, že někdy bývá diskuze ostřejší, obzvláště ta politická* (<https://www.facebook.com/groups/868160439909157>)

Praha - Běchovice (diskuzní skupina) - *Pro všechny občany či fanoušky této hezké městské části* (<https://www.facebook.com/groups/prahabechovice>)

Liben, Karlín, Praha 8 - Libeňáci a Karlínáci sobě - *otázky/odpovědi, aktuální zpravodajství z Karlína a Libně, nová přátelství, záliby, akce, zajímavosti, problémy, historie* (<https://www.facebook.com/groups/libenkarlin>)

Část 2

Možnosti občanské a politické participace dostupné jenom pro občany ČR, v některých případech také pro občany EU

Účast ve volbách a referendech

Účast ve volbách patří k formám politické participace, které jsou pro migranti v ČR nejvíce omezené. Pro občany třetích zemí je tato možnost zcela nedostupná, včetně volby v referendech. Občané EU mají právo volit na místní úrovni, ve volbách do Evropského parlamentu a účastnit se místních referend (za podmínky trvalého pobytu v obci).

Členství v politických stranách

Členství v politických stranách upravuje zákon o sdružování v politických stranách a hnutích 424/1991 Sb. Členství cizinců v politických stranách je rozporuplnou a diskutovanou otázkou. Zákon umožňuje členství pouze "občanům". Nicméně existuje i expertní stanovisko, které staví na argumentu, že není uvedeno, že se jedná o občana ČR: "...současná právní úprava umožňuje cizincům být členy politických stran. Zda politická strana přijme cizince za člena, či nikoliv záleží výlučně na jejích stanovách Členství cizinců v politických stranách není žádným právním předpisem výslovně zakázáno. Jelikož politické strany jsou soukromo-právními právnickými osobami a členství cizinců nemá samo o sobě veřejnoprávní účinky, je nutné na výklad problematiky (ne)možnosti členství cizinců v politických stranách uplatnit zásadu legální licence" (Grygar, Tomáš. 2014, 259).

Příklad: Česká pirátská strana nabízí několik možností zapojení: odběratel, příznivec a člen. Pro příznivce a členy je potřeba splnit podmínu občanství ČR, nebo také EU (občan Evropské unie, který má v České republice potvrzen přechodný pobyt nebo povolen trvalý pobyt).
https://wiki.pirati.cz/rules/pcp#fn_3

Podpora politických stran a hnutí

V hl. městě Praze působí mnoho politických stran a hnutí, politické složení je pestré i kvůli hnutím, které působí velmi lokálně, například ve vybraných městských částech. Neexistuje žádná účelová studie, která by se věnovala tématu zapojování dobrovolníků a příznivců z řad migrantů do činností politických stran a není možné jí v rozsahu této analýzy provést. Předpokládáme, že větší zapojení dobrovolníků se koná zejména v předvolebním období, které hl. město Praha a MČ čeká v roce 2022. Doporučujeme proto tuto oblast více prozkoumat v předvolebním období (viz Kapitola 4).

Participativní rozpočty městských částí

Participativní rozpočet je dalším nástrojem zapojování obyvatel do plánování města. Podstatou projektu je financování návrhů místních obyvatel, zaměřených na rozvoj území. Při tvorbě těchto návrhů se obyvatelé setkávají na lokálních, tematických a veřejných diskusích. Na nich diskutují o tom, co chtějí ve své obci změnit a jak. Společné návrhy pak předkládají radnici k posouzení z hlediska realizovatelnosti. Vyvrcholením je hlasování o tom, které návrhy má obec realizovat (<https://www.participativni-rozpocet.cz/participativni-rozpocet/>).

Městské části v Praze mají s tímto nástrojem už značnou zkušenosť. Z 57 městských částí má na rok 2021 naplánované projekty participativních rozpočtů 7 z nich: Praha 22, Praha 11, Praha-Zbraslav, Praha 6, Praha -Čakovice, Praha 21, Praha - Běchovice.

Další městské časti realizovaly/začaly realizovat participační projekty v roce 2020: MČ Praha-Kolovraty, Praha 5, Praha 12, Praha 10 (odloženo kvůli nouzovému stavu), Praha 15, Praha - Suchdol, Praha-Ďáblice.

Během rešerše se objevily i starší ročníky participačních rozpočtů na jiných městských částech, které už podobný projekt nerealizují.

Pokud se podíváme na podmínky podání návrhů, tak zjistíme, že se MČ k tomu staví různě. Značná část MČ účast v participačních rozpočtech podmiňuje občanství ČR nebo trvalým pobytom na území. Níže nabízíme souhrn dostupnosti participačních rozpočtů z hlediska požadavků na státní příslušnost, případně druh pobytu navrhovatele[24]:

²⁴ Údaje v tabulce vychází z informací, uvedených v pravidlech podání návrhu participačních rozpočtů, zveřejněných na webových stránkách MČ nebo projektů participačním rozpočtů pro rok 2020 a 2021 (celkem 14 MČ).

Není podmíněné občanstvím/trvalým pobytom

Praha 22: návrh může podat kdokoliv

Praha 21: navrhovatelem musí být fyzická osoba starší 15 let, žijící v MČ Praha 21

Praha-Suchdol: obyvatelé městské části Praha-Suchdol starší 15 let

Praha 12: fyzická osoba starší 14 let, která bydlí nebo pracuje na území Městské části Praha 12

Praha 6: projekt Nápad pro Šestku IV. je určen všem fyzickým osobám trvale se zdržujícím na území MČ Praha 6, nemusí zde však mít trvalé bydliště

Praha-Kolovraty: podavatelem projektu musí být obyvatel MČ Praha-Kolovraty

S omezením I. – podmínka trvalý pobyt na území ČR/MČ

Praha 11: navrhovatelem může být občan České republiky nebo osoba s trvalým pobytom na území ČR starší 15 let

Praha 15: navrhovatelem projektu může být pouze fyzická osoba starší 15 let trvale bydlící či pracující na území Prahy 15

Praha-Ďáblice: obyvatel městské části Praha-Ďáblice starší 15 let, který je občanem České republiky nebo má trvalý pobyt na území ČR

MČ Praha Zbraslav: navrhovatelem může být obyvatel Městské části Praha - Zbraslav starší 15 let, který je občanem České republiky nebo má trvalý pobyt na území ČR

Praha 10: osoba starší 15 let s trvalým pobytom na území MČ Praha

Praha - Běchovice: fyzická osoba starší 18 let s trvalým pobytom v MČ Praha - Běchovice nebo vlastnící na území MČ Praha - Běchovice nemovitost

S omezením II. - podmínka občanství ČR/obce

Praha 5: návrh může podat výhradně občan/spolek, který má bydliště/sídlo na Praze 5

Praha - Čakovice: osoby oprávněné podávat návrhy jsou občané městské části Praha – Čakovice starší 18 let

Kapitola 4

Doporučení pro komplexní zmapování této oblasti a rozvoj systematické podpory občanské a politické participace migrantů v hl. m. Praze.

Doporučení: Výzkum využitelnosti různých forem participace

Příležitost: lepší porozumění participačním procesům, bariérám a příležitostem pro participaci.

Problematika občanské a politické participace migrantů je k dnešku v ČR prozkoumaná jen velice omezeně. V rámci této vstupní analýzy jsme se zaměřili na přehled projevů participace, které jsou pro migrancy alespoň hypoteticky dostupné (případně dostupné s omezením). Dalším důležitým krokem je prozkoumání **využitelnosti** různých forem participace a identifikace jak bariér, tak i dalších příležitostí, které by mohly participaci podpořit.

Především by bylo žádoucí se věnovat výzkumu následujících oblastí:

- participace na místní úrovni (např. využití interkulturních prvků při plánování participačních aktivit řízených shora, využitelnost participačních rozpočtů, zapojování migrantů do poradních orgánů a komisí, apod.);
- kulturní otevřenosť OOS (zapojení migrantů do činností různých OOS, bariéry a příležitosti, možnost dobrovolnictví v jiném než českém jazyce, zapojování migrantů do tvorby služeb a aktivit OOS apod.);
- politická participace (zapojení do činnosti politických stran, neformální politická participace);
- pohled cílové skupiny na toto téma, potřeby a možnosti podpory, politická a občanská participace občanů ČR s migračním původem (s nabýtím občanství integrace nekončí).

Doporučení: Nabídka dobrovolnických aktivit pro migrancy na lokální úrovni

Příležitost: otevření městských institucí/organizací pro migrancy, propojování a sblížení místních obyvatel.

Nejjednodušší způsob, jak vytvořit k městským organizacím/institucím důvěryhodný vztah, je získání kladných osobních zkušeností. Kromě běžných životních záležitostí, které se řeší na úřadech a v jiných příspěvkových organizacích města, to může být otevřená nabídka dobrovolného zapojení pro všechny obyvatele města včetně migrantů. Jako příklad to může být pomoc s překladem/tlumočením, asistence v rámci přípravy komunitní akce, expertní výpomoc

apod. Aktuální nabídky mají být viditelné a lehce vyhledatelné. K tomuto účelu lze vytvořit samostatnou platformu s burzou dobrovolnické nabídky pro migrany nebo využít již existující portály (např. <https://metropolevsech.eu/cs/>). Nabídka má být prezentována ve více jazycích a neznalost českého jazyka by neměla být bariérou. Existuje řada možností pro migrany, kteří se jazyk teprve učí. Kdo má rozvinuté digitální/mediální dovednosti, může vypomoci s focením, s natáčením videí, s přípravou propagačních materiálů apod. Jistě je zde možnost využívat služeb interkulturních pracovníků, kteří můžou pomoci migrantům v začátcích. Je na čase hledat a zkoušet nové cesty a možnosti i pro vícejazyčné zapojení/dobrovolnictví.

Doporučení: Rozvoj a podpora komunitní a participační interkulturní práce

Příležitost: využití profesního potenciálu interkulturních pracovníků.

Participační a komunitní interkulturní práce se orientuje na posílení možností a zájmu migrantů o věci veřejné a na práci s komunitou lidí/společenstvím, kteří žijí společně, obývají stejný prostor (dům, čtvrť, obec) a jsou tam zastoupeny osoby migrantského původu (SIMI, AIP, 2016). Proškolení interkulturní pracovníci můžou poskytovat informace o možnostech občanské a politické participace, síťovat a vykonávat role průvodců občanskou společností. Jejich velkou výhodou je vícejazyčnost a odborné znalosti a dovednosti v oblasti migrace a interkulturního soužití.

Doporučení: Vzdělávání v oblasti občanské a politické participace

Příležitost: větší informovanost a povědomí o možnostech občanské a politické participace, jejích výhodách a případných nevýhodách.

Popularizace tématu občanské a politické participace má probíhat systematicky, neustále, všemi směry a pro všechny sociální skupiny. Vzdělávání v tom může hrát významnou roli. Jedním z prvních kroků může být zpracování tématu s ohledem na celé spektrum participačních možností na portálu <https://metropolevsech.eu/cs/>, publikace, brožury, krátká informativní videa. Dále jsou na místě semináře/cyklus seminářů na podporu občanské gramotnosti a rozvoj občanských kompetencí. O tomto tématu je také žádoucí hovořit/psát srozumitelně a přistupovat k němu z různých stran, pracovat s příklady dobré praxe, včetně praxe ze zahraničí apod.

Doporučení: Rozvoj potenciálu poradních orgánů

Příležitost: nová úroveň fungování poradních orgánů a posun k maximálnímu naplnění jejich participačního potenciálu.

Za roky fungování různých konzultativních entit (poradní orgány/komise) disponujeme bohatou zkušeností, kterou lze využít pro učinění dalších kroků. Na začátku je třeba tuto zkušenosť shrnout, vypíchnout silné stránky, vytipovat slabiny. Při analýze stávajícího stavu věci, bychom měli odpovědět na tyto otázky:

- je potenciál poradních orgánů využit maximálně?
- kdo je do činnosti těchto orgánů zapojen (politici, úředníci, expertní veřejnost, laická veřejnost)?
- jaký je počet nově příchodních účastníků?
- jak silné postavení tento orgán má v rámci celého veřejně politického cyklu?
- je činnost daného orgánu viditelná a srozumitelná pro širší veřejnost?

V tuto chvíli bez provedení hlubší analýzy můžeme pouze předpokládat, že existuje prostor pro následující vývoj a posun činnosti poradních orgánů. Pro aktivní zapojení migrantů v této oblasti lze realizovat řadu akcí a kroků (např. informativní semináře, participační workshopy, „seznamovací“ účast s podporou interkulturního pracovníka, apod.).

Doporučení: Obnovit debatu o rozšíření politických práv občanů třetích zemí s trvalým pobytom

Příležitost: partnerství může vzniknout pouze za předpokladu, že obě strany mají shodná východiska.

V rámci daného doporučení vycházíme z Migračního manifestu, který je stále aktuální, obzvlášť v tématu politické participace migrantů: „*Politická práva jsou významná nejen jako podpora integračního procesu a vytváření vzájemných vazeb existujících komunit s usazenými migranty, ale jsou také významným principem demokratického státu. Je tedy žádoucí, aby migranti měli možnost aktivně se účastnit na demokratickém zřízení České republiky, což je zásadní hodnotou našeho ústavního pořádku, a tím se mohli aktivně podílet na jejím budování a ochraně... Skutečnost, že občané třetích zemí nemají aktivní a pasivní volební právo na místní úrovni, jim zabráňuje stát se plnohodnotnými občany obcí a krajů a vylučuje je tak z místních společenství. Občanství obce a kraje je navíc spojeno i s právem účastnit se místního referenda či využívat další nástroje k ovlivňování prostředí, ve kterém žijeme. Pokud hlas migrantů není brán politicky v potaz, společnost jim dává jasné najevo, že je nevnímá jako své rovnoprávné členy. Je zřejmé, že se migrant může jen velmi obtížně cítit součástí společnosti, která mu stanovuje pouze povinnosti.*“ [25].

²⁵<http://www.migracnímanifest.cz/cz/index.html>

Slovo na závěr

V rámci této analýzy jsme se podívali na teoretický koncept politické a občanské participace. Dále jsme se zaměřili na pojetí této oblasti v koncepčních a strategických dokumentech. Následně byla provedena rešerše existujících participačních možností. Snahou bylo vystihnout co nejširší spektrum těchto možností, neboť v diskuzích na toto téma často zaznívá jen několik z nich. Příležitostí pro aktivní zapojení do občanské společnosti a do procesů veřejné politiky je řada. Nicméně nemůžeme s jistotou tvrdit, že občanská a politická participace je v ČR zažitý a plošný společenský projev, který dosáhl svého limitu. Je to spíše vize žádoucího vývoje, která je podmínkou pro solidární, inkluzivní a prosperující společnost.

ČR v tomto směru již ušla kus cesty. Zaměření na občanskou společnost a politickou angažovanost proklamuje řada strategických a koncepčních materiálů. Lze říct, že je to celorepublikový a celoevropský trend. Obzvlášť v tématech migrace a integrace je participační zapojení do dění ve společnosti jako poslední kus "hádanky". Nestačí pouze umět jazyk, mít zaměstnání a neporušovat zákony. Ze sociální bubliny to nevytrhne ani jednu ze stran integračního procesu. Máme sdílet stejné hodnoty. Máme se podílet na budování podmínek, ve kterých chceme žít spolu.

Aby toho bylo docíleno, je třeba k rozvoji občanské a politické participace přistupovat komplexně. Důležité je také zaměřit se na příležitosti vývoje v této oblasti, jelikož neustálá diskuse o bariérách téma spíše uzavírá.

Seznam použité literatury

- Adler, Richard P., Judy Goggin. 2005. *What do we mean by "civic engagement"?* Journal of Transformative Education 3 (3): 236-253.
- Allen, Natallia. 2016. *Civic Engagement and the Migration Experience*. Praha: Univerzita Karlova, Katedra studií občanské společnosti (diplomová práce, nepublikováno). [online]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/81060>.
- Antoš, Marek. 2012. *Politická participace cizinců v České republice*. Politologický časopis – Czech Journal of Political Science 2/2012, 113-127. [online]. Dostupné z: https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2012/2/Polcas_2012_2_pp_113_127.pdf.
- Bang, Henrik P. 2004. *Everyday makers and expert Citizen. Building Political not Social Capital*. ANU, School of Social Science. [online]. Dostupné z: <https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/42117/2/Henrik.pdf>
- Bejček, Jan Matěj. 2020. *Když se řekne „Interkulturní práce“ (...)*. Časopis Sociální práce / Sociálna práca / Czech and Slovak Social Work. [online]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/kdyz-se-rekne-interkulturni-prace/>.
- Berger, Ben. 2009. *Political theory, political science and the end of civic engagement*. Perspectives on Politics 7 (2): 335-350.
- Císař, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice: Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. 2008. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Ekman, Joakim, Erik Amnå. 2012. *Political participation and civic engagement: towards a new typology*. Human Affairs 22: 283-300.
- Frič, Pavol (ed.). 2016. *Občanský sektor v ohrožení?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Grygar, Tomáš. 2014. *O (ne)možnosti členství cizinců v politických stranách v České republice*. Časopis pro právní vědu a praxi 4/2014. [online]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5366/4454>
- IPR Praha. 2016. *Manuál participace. Jak zapojit veřejnost do plánování města*. Praha: IPR Praha. [online]. Dostupné z: https://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/participace/manual_participace_tisk_2017.pdf

- Havlenová, Veronika. 2017. *Motivace dobrovolníků*. Praha: Univerzita Karlova, Katedra andragogiky a personálního řízení (diplomová práce, nepublikováno). [online]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/86609?locale-attribute=en>
- Heriban Kalíková, Simona, Pavla Čerychová, eds. 2020. *Manuál lokální integrace migrantů v České republice*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci. [online]. Dostupné z: https://www.migrace.com/adm/upload/docs/manual_simi_1612778687.pdf
- Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR. 2018. *Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací*. Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR. [online]. Dostupné z: https://migracnikonsorcium.cz/wp-content/uploads/2020/12/integrace-z-pohledu-nno_publikace.pdf
- Linek Lukáš, Císař Ondřej, Petrůšek Ivan, Vráblíková Kateřina. 2017. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) / Sociologický ústav AV ČR.
- Machová, Zuzana. 2014. *Volební právo cizinců v komunálních volbách České republiky a jeho využití*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Müller Karel B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. TRITON, Praha
- Pacovská, Anna, Kristýna Brožová. 2020. *Mainstreaming integrace cizinců na úrovni městských částí*. Praha: Člověk v tísni. [online]. Dostupné z: https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1425/file/priruckamainstreaming_final.pdf
- Putnam, Robert D. 2000. *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster paperbacks.
- Redlová, Pavla (ed.). 2011. *Studie „východiska migračních politik“*. Politická a občanská participace imigrantů v České republice Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty. [online]. Dostupné z: <https://docs.google.com/file/d/0B7pZNVbozyqLamFhTkRnVlFJM3c/edit?pli=1>
- Rozumek Martin, Lukáš Prskavec. 2014. *Cizinci ve veřejném životě — participace nebo státní integrace?* Praha: migraceonline.cz. [online]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/cizinci-ve-verejnem-zivote-participace-nebo-statni-integrace>
- SIMI, AIP. 2016. *Doporučení pro rozvoj interkulturní práce v ČR*. [online]. Dostupné z: <http://interkulturniprace.cz/wp-content/uploads/2016/04/doporuceni-interkulturni-prace-2016.pdf>
- Skovajsa, Marek; Moree, Dana a kol. 2010. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Portál, Praha.

Koncepční dokumenty a zákony:

Akční plán Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců na roky 2020-2021. 2020, HMP. [online]. Dostupné z: <https://icpraha.com/wp-content/uploads/2020/05/Akc%CC%8Cni%CC%81-pla%CC%81n-Koncepce-hl.-m.-Prahy-pro-obl%C4%8Dst-integrace-cizincu%CC%8A-na-roky-2020-2021.pdf>

Aktualizace Strategického plánu hl. m. Prahy, analytická část. 2015. HMP, IPR Praha. [online]. Dostupné z:

https://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/SP/2015_11_19_str_anal_listy.pdf

Aktualizovaná koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců (2018- 2021). 2018. HMP. [online]. Dostupné z: <https://metropolevsech.eu/wp-content/uploads/2018/03/Aktualizovan%C3%A1-Koncepce-HMP-pro-obl%C4%8Dst-integrace-cizinc%C5%AF.pdf>

Action plan on Integration and Inclusion (2021 - 2027). 2020. European Commission. [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/pdf/action_plan_on_integration_and_inclusion_2021-2027.pdf

Koncepce integrace cizinců – ve vzájemném respektu. 2016. MVČR. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

New Pact on Migration and Asylum. 2020. European Commission. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM%3A2020%3A609%3AFIN>

Strategický plán hl. města Prahy. 2016. HMP, IPR Praha. [online]. Dostupné z: https://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/SP/STRATEGICKY_PLAN_HLAVNIHO_MESTA_PRAHY_AKTUALIZACE_2016.pdf

Úmluva č. 51/2015 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění

Zákon č. 131/2000 Sb., zákon o hlavním městě Praze

Zákon č. 86/2014 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 424/1991 Sb. Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích

Webové stránky:

<https://ma21.cenia.cz>
<https://www.mvcr.cz>
<https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/prazska-koncepce-integrace-cizincu-je-nejdemokraticejsi-dokument>
<https://www.mipex.eu/political-participation>
https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/primator_a_volene_organy/rada/komise_rady/volebni_o_bdobi_2018_2022/komise_Rady_HMP_Prahy_pro Oblast_integrace_cizincu/_zapisy_z_jednani/index.html
<https://icpraha.com/>
<https://metropolevsech.eu/cs/>
<https://www.praha7.cz/>
<https://palmovkated.cz/>
<https://planujtrojku.cz>
<https://www.praha14.cz/>
<https://www.obcaneprahy1.cz>
<https://www.youtube.com/user/spolecneprodesitku/featured>
<http://matertera.cz/>
<http://www.vietup.cz/>
<http://www.kckotlaska.cz/>
<https://bezobalu.org>
<https://www.tripartita.cz/cizinci-tvori-v-cesku-15-procent-vsech-zamestnancu/>
<https://www.cmkos.cz/cs/obsah/786/informacni-skladacka-zamestnavani-cizincu-v-cr/30009>
<https://www.dobrovolnik.cz/o-dobrovolnictvi>
<https://www.cicops.cz/cz/>
<https://www.migrace.com/>
<https://inbaze.cz/>
<https://amiga-migrant.cz/>
https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_7_statecnych.pdf
<https://www.zapojimse.cz>
https://toolkit.ecn.cz/img_upload/e1cc256c6def014e6843ecc58bacd353/Pr_zkum%20o%20fir_emnim%20dobrovolnictvi%202014.pdf
<https://www2.deloitte.com>

<https://www.umsemumtam.cz/>
www.heroclan.cz
<https://www.nadacevodafone.cz>
<https://www.vfn.cz>
<https://www.mlp.cz>
<https://studiohrdinu.cz/cs/studio-hrdinu-hleda-dalsi-dobrovolniky-zapojte-se/>
<http://www.novaskolaops.cz>
<https://cuni.cz/UK-6311.html?news=9809&locale=cz>
<https://www.nm.cz>
<https://www.avcr.cz>
www.nasipolitici.cz
<https://www.facebook.com/>
<https://www.pirati.cz>
https://wiki.pirati.cz/rules/pcp#fn_3
<https://www.participativni-rozpocet.cz>
https://www.participativni-rozpocet.cz/praha22/wp-content/uploads/sites/39/2020/09/Participativni_rozpocet_P22_2020.pdf
<https://www.participativni-rozpocet.cz/praha11/podat-navrh/>
<https://www.participativni-rozpocet.cz/praha-zbraslav/o-projektu/jak-navrh-podat/>
<https://mojestopa.cz/pravidla/>
<https://www.napadprosestku.cz/wp-content/downloads/pravidlaP6.pdf>
<http://www.kolovraty.cz/kolovratsti-mohou-i-letos-navrhnout-vlastni-projekty/d-3066>
<https://vote.d21.me/cs/info/TvorimeDvanactku/5e74e6ffc9694420297e5155-pravidla>
<https://pocitamesvami.cz/pravidla/>
<https://vote.d21.me/cs/info/Praha5ParticipativniRozpocet/5de627c07ae9d702e426d1dc-pravidla>
<https://participace.mobilnirozhlas.cz/praha15/#!/pravidla>
<https://participace.mobilnirozhlas.cz/praha21/#!/pravidla>
https://praha-suchdol.cz/wp-content/uploads/2018/08/Formular_PaR.pdf
<https://napadprobechovice.cz/napad-pro-bechovice-2020/pravidla>
<https://dablice.cz/stavebni-akce/23452-participativni-rozpocet-2020>
<http://www.migracnimanifest.cz/cz/index.html>